

Oktatásfejlesztés és szociális képzés az uniós csatlakozás horizontjában

Általános célkitűzések

A közös Európa megépítése feltételezi az információ és a tudás szabad létrehozásán alapuló társadalmi struktúrák megalkotását, a képzett humán tőkét, a minőségi munkaerőt és a szociális védelem erősítését. A tudás társadalmának megteremtése mindenekelőtt az oktatás mennyiségi és minőségi fejlesztését jelenti. Az oktatás innovatív erejének kibontakoztatása az Európai Felsőoktatási Térség keretében kell hogy megtörténjen.

E célok megvalósítása érdekében feladatunk a közös útkeresés: megtalálni a közös választ a közös problémákra. Ehhez a folyamathoz minden országnak hozzá kell járulnia, átgondolva főleg a felsőoktatás és a felnőttképzés helyét és szerepét a társadalomban.

Az oktatás fejlesztésének alap gondolata az, hogy a képzésnek alkalmazkodnia kell a társadalom állandóan változó körülményeihez. Ebben az értelemben a román Oktatási és Kutatási Minisztérium is kidolgozta és közzétette a felsőoktatás 2002–2010-es időszakra vonatkozó fejlesztési stratégiáját. A dokumentumban az alábbi követendő célokat jelölték ki:

1. A nemzeti oktatás legyen kompatibilis az európaival, elsőrendű feladat a közös vonások kialakítása és a képzés nemzetközivé válása.
2. A végzettek legyenek versenyképesek az európai munkaerőpiacon. Ajánlott a végzettek munkába állásának folyamatos monitorizálása.
3. Sürgetővé válik a bolognai struktúra bevezetése, ami lehetőséget ad a folyamatos továbbképzésekre.
4. Elengedhetetlen a tudás elismertségének növelése, a tömeges oktatás megvalósítása és az egyetemek infrastruktúrájának modernizálása.
5. A sokrétű tanulási cél és motiváció szükségessé teszi az oktatási kínálat diverzifikációját.
6. A minőségi szelekció és a fiatalok kudarcélményeinek elkerülése érdekében a felvételi vizsga helyett indokolt egy átfogó értékelési kritériumrendszer bevezetése és a köztes kimeneti szintek kidolgozása. Ez azt jelenti, hogy nem kell mindenkinek végigjárni az egész képzési ciklust, lehetőség van alacsonyabb szintű képzettség megszerzésére is.
7. A hatékony folyamatszabályozás feltételezi a folyamatos értékelést. A lezáró jellegű értékelést a formatív értékelés és az önértékelés kellene hogy felváltsa.
8. Érvényre kell juttatni a mobilitás mindhárom formáját:
 - *a belső mobilitást* (az alapképzés keretében a szakirányok létrehozását);
 - *a térbeli mobilitást* (a különböző országok egyetemei között az összehangolást, a kreditrendszer alapján az összemérhetőséget;
 - *az időbeli mobilitást* (az egyéni ritmushoz való alkalmazkodást, ami azt jelenti, hogy az előbbi képesítés beszámítható a későbbiekbe).
9. Oda kell figyelni a kutatás növekvő prioritására, innen ered az oktatás innovatív ereje.
10. Fontos tényező a költséghatékonyság tiszteletben tartása. Figyelni kell az egyetemek által nyújtható nem oktatási szolgáltatásokra is. Szorgalmazni kell az egyetemek és a különböző intézmények olyan jellegű együttműködését, amely anyagi bevételt biztosíthat az egyetem számára.
11. A regionális fejlesztés az oktatás területén is. Az új egyetemek létesítése azonban nem mehet a minőség rovására. Előnyökben kell részesíteni a kiváló teljesítményű egyetemeket.

12. Szükség van az EU-identitás erősítésére, az „európaiság” oktatására és a közös értékek átadására.

13. Az oktatás résztvevői között a partnerségre való törekvés paradigmaváltást eredményez, változás történik a tanulás-tanítás módszereiben, a formatív oktatásról áttevődik a hangsúly a személyiségfejlesztésre és a tanulási készség kialakítására.

Az oktatás szerepének, módszereinek, struktúráinak és tartalmának a fentiekben bemutatott ártértékelése általános érvényű európai rendelkezések alapján van megfogalmazva. Az oktatási rendszer megújításának szükségessége nem új keletű felismerés. A különböző európai fórumokon több mint öt éve foglalkoznak az oktatás új, közös alapokra helyezésének gondolatával. Azokat a dokumentumokat, amelyek az oktatás fejlesztésének irányait mutatják meg, Románia is aláírta. Ezek közül a legfontosabb európai rendelkezések a következők:

– A Sorbonne 800 éves fennállásának alkalmából (1998) rendezett miniszteri találkozón született meg az Európai Felsőoktatási Térség megeremtésének gondolata.

– Az európai versenyképesség és együttműködési szándék kifejezésére (1999) 29 ország írt alá egyezményt, melynek lényege: a diplomák és a kreditrendszer áttekinthetősége és összemérhetősége, a mobilitás és az intézményi kooperáció megvalósítása, az együttműködés a minőségbiztosítás terén, az integrált tanulmányi, oktatási és kutatási programok kialakítása, az integrált ciklusokon alapuló képzési rendszer meghonosítása.

– Az Európa Tanács (2000) Lisszabonban kimondja az életfogytig való tanulás szükségességét. Öt alapképzettséget nevesít meg: általános műveltség, idegennyelvismeret, technológiai kultúra, vállalkozó szellem és szociális érzékenység.

– A Salamancai Konvenció (2001) a minőséget találta az összemérhetőség és az átjárhatóság biztosítékának.

– Az európai oktatási miniszterek Prágai Kommunikéje (2001) megerősítette a minőség fontosságára vonatkozó határozatot, és a versenyképesség, valamint a felsőoktatás vonzerejének tényezőjeként tekintette.

A fenti rendelkezések közös gondolata az integráció, a versenyképesség, a mobilitás megvalósítása az új, közös Európa gazdasági, pénzügyi és társadalmi adottságainak talaján, amelyben a minőségbiztosítás az intézményi kultúra konceptuális alapját képezi.

Az oktatás minőségének javítására minden egyetemnek megvan a lehetősége, ha a közös európai irányelvek alapján ártértékeli feladatait, és arra törekszik, hogy növelje az átadott ismeretek alkalmazhatóságát. A tananyag nagyobb felhasználhatósága csak úgy érhető el, ha változás történik a tanításhoz való viszonyban, ha el tudjuk fogadni a nagyobb tanulói aktivitás elvét. A fiatalnak nem zárt elméleti rendszerekre van szüksége, hanem ő maga kell hogy megkonstruálja a saját tudásrendszerét. Ehhez önálló értékelésen és végiggondoláson keresztül egy aktív értelmezési folyamatnak kell lejártszódnia. Minden szubjektum ki kell hogy alakítsa saját értelmezési módjait. A belső világ folyamatos építésére van szükség, ezért a tudásszerzés is folyamatos kell hogy legyen, egész életen át kell tartania.

A folyamatos belső építkezés csak akkor lehetséges, ha a fiatal rendelkezik azokkal az eszközökkel, művelési struktúrákkal, amelyek lehetővé teszik az állandó változásokhoz való hatékony alkalmazkodást. Ennek feltétele a kiművelt gondolkodás és az élmények folyamatos differenciálása. Az információk megszerzésének, értékelésének és felhasználásának módozatait az oktató-nevelő folyamatban kell elsajátítani.

A szociális szakmák esetében nem elégséges csak a kognitív gyarapodás, különös fontossága van a saját élettörténeti anyag átdolgozásának, az események szubjektív visszhangja megértésének, az attitűdök permanens felülvizsgálatának, a megküzdési stratégiák kialakításának. Mindennek szilárd értékrendszer talaján kell megtörténnie. A képző intézeteknek világossá kell

tenniük azokat az értékeket, amelyeket vezérfonálnak szánnak végzőseik számára. E célok megvalósítása csakis a szemléletében megújult oktatás keretein belül lehetséges.

A szociális képzés sajátosságai

A társadalomba való beilleszkedés nem önmagában értelmezendő, mindig az adott társadalmi problémákat keltő politikai, gazdasági érték- és érdekviszonyok függvénye. Az egyénnek az adott társadalom tagjaként olyan adaptív jellegű válaszokat kell találnia, amelyek az adott időpontban és kultúrkörben elfogadhatóak. A jelenlegi társadalmi-gazdasági és politikai instabilitás kedvezőtlenül befolyásolja korunk emberének lelki harmóniáját, és veszélyeztetheti egészségét. A szociális problémák maguk is betegségekeltők, növelik az egyén sérülékenységét. Ezek a körülmények új feladatok elé állítják a segítő szakmák képviselőit. A kihívásra csak úgy lehet megfelelni, ha a képzés is figyelembe veszi, hogy a szociális segítség központi értéke az egészség védelme, a harmonikus működőkészség megőrzése, illetve visszaállítása. A lelki harmónia a legfontosabb érték mind a segítő, mind a kliens számára. Ennek érdekében válik elengedhetetlenül fontossá a személyiség- és az életvezetési készségeket fejlesztő tréningek bevezetése a segítő foglalkozást tanulók tantervébe. Ők lesznek azok a szakemberek, akiknek saját harmóniájuk mellett a mások működési zavarainak megszüntetését is biztosítaniuk kell.

A romániai egyetemi szintű szociálismunkás-képzés időtartama 4 év, amely alatt a diákok elméleti (pszichológia, szociológia, közgazdaságtan, szociális munka), módszertani (beavatkozási és kutatási módszerek) és gyakorlati képzésben (terepmunka) részesülnek.

A képzés célja, hogy egyaránt felkészítse a jövőbeni szakembereket a makroszintű társadalmi gondok (szociálpolitika, menedzsment és adminisztráció), a középszinten (csoportok, családok) jelentkező működési nehézségek, valamint a mikroszinten (különleges segítséget igénylő személyek) mutatkozó problémák kezelésére. Az egyéni, a családi, a csoport és a közösségi beavatkozási módszereken kívül olyan munkastílust tanulhatnak meg, amely lehetővé teszi a szociális intézmények fejlesztését, a kisebbségekkel való foglalkozást, szociális tervek kidolgozását és megvalósítását.

Szemléletünk szerint legfontosabb feladataik a következők: a szociális jólét elősegítése, az egyéni, a csoport- és a társadalmi szükségletek kielégítése, a károsodások megelőzése, a természetes támaszok visszaállítása, a gondozás, az erőforrások megtalálása, a bűnmegelőzés és bűntetés utáni rehabilitáció, az életminőség javítása (lakás, munkanélküliség, szegénység), valamint szervezés, tervezés az előbbi célok elérésének érdekében.

A szociális munkások olyan sokrétű és sajátos feladatokat kell hogy ellássanak, amelyek megkövetelik a többirányú felkészítést. A kognitív képzést a személyiség megfelelő alakítása kell hogy kiegészítse. Ilyen szempontból a következőket tartjuk fontosnak:

1. Elméleti felkészítés

Alapismeretek önálló és interdiszciplináris területekről. Az ismeretátadás az önálló értékelésre és végiggondolásra, a hatékony gondolkodási műveletek kiépítésére kell hogy összpontosítson.

2. Személyiségfejlesztés

A saját személyiség alkalmassá tétele a kliensekkel való munkára. Ennek alapja a:

testi-lelki-szellemi-szociális egyensúlyi állapot, ami feltételezi a pszichés jólét megélését;
valóságérzék-kapcsolatkészség, ami jelenti mind a reális önismeretet, mind pedig a társas és a fizikai környezet reakcióinak adekvát lereagálását; az önismeret a szükségletek felismerését, valamint a kielégítésükhöz kapcsolódó lehetőségek számbavételét is feltételezi;

képességek szerinti *teljesítmény* elérése, valamint a készségek helyes használata;
feladat- és tevékenységorientáltság, ami a helyesen vállalt terhekre vonatkozik; azt és annyit kell vállalni, amennyit heroizmus nélkül sikeresen el lehet végezni; a magatartásban megnyilvánuló spontaneitás és kreativitás egészségmegőrző szereppel bír;

kiforrott értékrendszer – elképzelés az életről és a világról, önmaga helyének és szerepének ismerete, kompetenciaérzés;

önkifejezés képessége: a felismert szükségleteket ki is kell tudni fejezni; a saját identitás megtalálása feltételezi a múlt-jelen-jövő integrálását, a személyes határok ismeretét, a külső és belső kontrollt;

megfelelő dinamika, életerő: szükség van a rákészsültségre, a megfelelő szinten való motiváltságra, a belső erők felhasználásának képességére; ez adja a cselekedetek frissességét;

hatékony szerepellátás, melynek alapja az önfogadás, az önbizalom, a tűrőképesség, a nyitottság, a humor, a kezdeményezőkézség, a stabil értékrendszer, a személyi autonómia, a pozitív beállítódás a változásokkal szemben, valamint a kooperatív munkavégzés.

3. Készségelsajátítás

A kliensekkel való munkához szükséges készségek kialakítása:

Tájékozódási készség arra vonatkozóan, hogy:

Mi a probléma? (*Tudományos kutatás és problémaérzékenység*)

Mit kell tudnom kezeléséhez? (*Hol találom meg a szükséges ismereteket?*)

Hogyan tudom megoldani? (*Adekvát módszerek kiválasztása*)

Problémamegoldási készség:

kérdésfelvetés, megoldás megtalálása;

a kliens bevonása a megoldás keresésébe;

a folyamat értékelése

A társadalom szociális ügyeivel foglalkozó vagy bármilyen humán szolgáltatást végző szakembernek, aki az egyéni és a kollektív jóléthez való hozzásegítést tekinti feladatának, rugalmasan alkalmazható ismeretekkel, érett személyiséggel és jól fejlett szociális készségekkel kell rendelkeznie. A szociális szakmákat oktató intézmények tehát mentálhigiénés szerepet is be kell hogy töltsenek. Az elméleti képzésen kívül biztosítani kell a személyiség kibontakoztatását és a lelki egészség védelmét.

A szociális szakmák oktatásának struktúrája

Jelen esetben szociális szakmának csak azokat a segítő foglalkozásokat tekintem, amelyek oktatásának tanrendje előírja az egyén, a család, a csoport és a közösséggel való szociális munka módszertanának oktatását.

A szociális szakmák terén a képzés több szinten valósul meg. Léteznek az egyetemeken által koordinált kollégium jellegű szociálismunkás-képzők (pl. Beszterce, Gyulafehérvár, Bukarest), az egyetemi szintű szociálismunkás- és szociálpedagógus-képzések, a magszteri és doktori fokozat, valamint a különböző posztgraduális továbbképzések.

Az alapképzést nappali és távoktatásos formában lehet megszerezni. A posztgraduális továbbképzések nagy része távoktatásként működik, így biztosított a felnőttképzés, a folyamatos tanulás lehetősége.

A képző intézmények állami, egyházi és magánjellegűek. Romániában a legfontosabb képzési központok a következők:

a. Egyetemi szintű alapképzés

Bukarest:

- Bukaresti Tudományegyetem: szociológia és szociális munka kar
- Nicolae Titulescu Egyetem: szociális munka szak
- Pro Humanitas Egyetem: szociális munka szak
- Román Bibliai Intézet: szociális munka szak

Kolozsvár:

- Babeş–Bolyai Tudományegyetem: szociológia és szociális munka kar; vallásánár és szociális munka a teológiai karokon
- Avram Iancu Tudományegyetem: szociális munka szak

Nagyvárad:

- Partiumi Keresztény Egyetem: szociális munka szak

Szeben:

- Szebeni Egyetem: teológia kar, szociális munka szakirány

Iasi:

- A.I. Cuza Tudományegyetem: teológia kar, szociális munka szakirány
- Petre Andrei Egyetem: pszichológia és szociális munka kar

Temesvár:

- Temesvári Nyugati Egyetem: szociológia és pszichológia kar, szociális munka szak

Marosvásárhely:

- Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem: szociálpedagógia szakirány

Craiova:

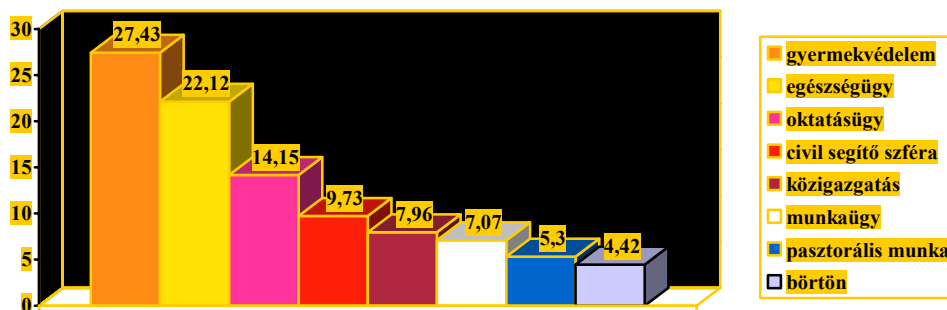
- Craiovai Egyetem: teológia kar, szociális munka szakirány

Târgoviște:

- Valahia Egyetem: teológia kar, szociális munka szakirány

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen folyó szociálismunkás-képzés oktatási prioritásként kezeli azokat a társadalmi elvárásokat, amelyek az általunk nevelt végzősökhöz szemben megfogalmazódnak. Nyomon követjük, hogy végzettjeink milyen területen tudnak elhelyezkedni, és hogy milyen feladatok ellátására kell felkészíteni őket. A folyamatos szakmai gyakorlat és az esetmegbeszélések segítenek abban, hogy negyedév végére a legtöbb hallgatóban tisztázódjék, a szociális munka melyik területén tudna a leghatékonyabban dolgozni.

A 2002/2003-as tanév végén 113 utolsó éves szociális munkás diákot kérdeztünk meg arra vonatkozóan, hogy mit gondolnak, milyen területen lenne lehetőségük és hajlandóságuk elhelyezkedni. Kértük, vegyék figyelembe azt, hogy az előttük járó generációk milyen területeken kaptak munkát, és személyes motivációjukkal is számolva nevezzék meg azt a területet, amelyen tevékenykedni szeretnének. Válaszaikat az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra. Végzős szociális munkás diákok munkavállalási tervei

Első helyre a gyermekvédelem (27,43%) került, ezt követi az egészségügy (22,12%), és harmadik pozícióban van a tanügy (14,15%) mint kívánatos elhelyezkedési lehetőség. A többi választás a 10%-os gyakoriságon alul maradt.

Romániában ténylegesen a gyermekvédelem a legfejlettebb ága a szociális ellátásnak. Az egészségügy meghódítása inkább álom a jelenlegi körülmények között. Ám a szakmai gyakorlatok azt jelzik, hogy noha még nagyon kevés álláslehetőség van az egészségügyben, a szociális munkást egyre inkább igénylik és megbecsülik. A szakmai gyakorlatok nagy része kórházi környezetben és az egészségügy terén történik. Az egészségügy iránti vonzódást, amint a diákok által adott magyarázatokból kitűnik, az is indokolja, hogy felismerték, a szociális munkás elsődleges feladata a mentálhigiénés szemlélet szolgálata, a testi-lelki-szellemi egység és egészség fenntartásáért való munka.

Előremutató az a tény is, hogy a végzetek majdnem tíz százaléka a civil segítő szférát választja. A civil szervezetek megerősödése a társadalmi haladás biztosítója.

Bármely tevékenységi területet válasszák is a hallgatók, a képző intézménytől az a követelmény, hogy felkészítse végzetteit a problémákhoz való aktív, megküzdő viszonyulásra, hatékony problémakezelési eszközökkel lássa el őket, megtanítsa gondoskodni önmagukról és másokról.

b. Posztgraduális képzések

Az egyetem utáni továbbképzések rugalmasan követhetik a munkaerőpiac változását. Új igényeket elégíthetnek ki, és újabb tanulni vágyók számára biztosítanak szakmai fejlődési lehetőséget. A szociális téren dolgozó szakemberek számára jelenleg két fontos országos programot ismerünk. Mindkettő a szociális intézmények vezetői számára tervezett menedzser-képzés.

I. A bukaresti CRIPS (Humán Erőforrás Központ) által szervezett Román–Francia Kormányközi Bilaterális Program a sérült gyermekekkel foglalkozó intézmények igazgatói számára.

Fő célkitűzés: a változások elősegítése

Képzési központok: Bukarest, Gyulafehérvár, Iași, Slobozia, Craiova

Lefolyása: kétszer 48 óra elméleti képzés (háromnapos blokkokba sűrítve)

Struktúra: négy modul (Menedzsment, Sajátos szükségletű személyek problematikája, Intézményfejlesztési projektkészítés, Gyakorlati beavatkozás)

Vizsgakövetelmény: Intézményfejlesztésre vonatkozó szakmai monográfia megvédése

Elismervény: Menedzser-kiképző igazolás és EURODIR Diploma

II. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem által meghirdetett Szociális Intézmények Igazgatóinak vezetőképzése

Lefolyása: 1 év, 560 óra

Struktúra: négy tengely (I. Szociálpolitika és kutatás, beavatkozás módszertana, II. Menedzsment és vezetői tréning, III. Jog-adminisztráció-pénzügy, IV. Választható tárgyak, pl. gyermekvédelem, gerontológia, mentálhigiéné stb.)

Követelmény: külföldi és belföldi gyakorlat, módszertani dolgozat bemutatása

Elismervény: A BBTE által kibocsátott egyetemi oklevél és EURODIR Diploma

A fenti képzések megvalósulását és a folyamatos tanulást hatékonyan támogatják a Socrates II. és Leonardo II. programok. Mindkét program nemzeti irodával rendelkezik Romániában.

A folyamatos képzés, ha korszerűen végzik, a társadalmi haladásban mutatkozik meg, mert a legdinamikusabb erőforrást, a felkészült, autonóm, harmonikusan működő humán tőkét termeli ki.

Összefoglalás

Az oktatáspolitikának rugalmasan kell követnie a változásokat. A közös megoldásokat az Európai Felsőoktatási Térség keretében kell keresni, a nemzeti törekvéseket összehangolva az uniós tervekkel. Ez minden országnak saját felelőssége.

Tudatában kell lenni annak, hogy az oktatási szférából nő ki a legdinamikusabb erőforrás: az autonóm, harmonikusan működő fiatal generáció, amely alkalmas a társadalmi nehézségek fogadására és leküzdésére.

Új egyensúlyt kell kialakítani a hagyomány és az innováció, a tudományos csúcscsínvonal és a társadalmi-gazdasági elfogadottság, valamint a tantervi koherencia és a hallgatói választási szabadság között, különös hangsúlyt fektetve a szociális szakmák fejlesztésére, átgondolva a képzés tartalmát, rendszerét és módszereit. Az elméleti képzés egyensúlyban kell hogy legyen a hatékonyan működő személyiség kibontakoztatására fordított erőfeszítésekkel. A szociális szakembereket képző intézményeknek mentálhigiénés szemlélet alapján kell működniük, mert az a feladatuk, hogy lelkileg teherbíró, az elvégzendő szakmai tevékenységre szocializált fiatalokat bocsássanak a munkaerőpiacra. Ezen az úton közelíthető meg a közös cél: a képzett humán tőke, a minőségi munkaerő és a megfelelő szociális védelem, ami az általános haladás feltétele.